

Marzena Strojek-Filus

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Rachunkowości
marzena.strojek@ue.katowice.pl

POMIAR I PREZENTACJA DOKONAŃ FINANSOWYCH JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ W SPRAWOZDANIU Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW

Streszczenie: Jednym z głównych parametrów określających sytuację finansową jednostki gospodarczej jest wynik-dochód całkowity, który jest prezentowany w sprawozdaniu finansowym. Koncepcja dochodów całkowitych została wprowadzona do międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej, czego efektem jest sprawozdanie z całkowitych dochodów jednostki. Przyjęte rozwiązanie ma zalety, ale też sporo wad, w szczególności odnoszących się do innych całkowitych dochodów, które są trudne do interpretacji z punktu widzenia oceny rentowności jednostki. W opracowaniu skoncentrowano się na konsekwencjach przyjętego rozwiązania w zakresie struktury sprawozdania z całkowitych dochodów.

Słowa kluczowe: sprawozdanie z całkowitych dochodów, inne całkowite dochody, wartość godziwa.

Wprowadzenie

Jedną z najważniejszych wielkości charakteryzujących sytuację finansową jednostki gospodarczej jest wynik finansowy. W ostatnich latach informacje o wyniku, jego strukturze i elementach są jednak uznane za niewystarczające pod względem pomiaru dokonań finansowych jednostki w danym okresie. Zarówno teoretycy, jak i praktycy rachunkowości zauważyli, że efekty finansowe działań jednostki wykraczają poza wynik finansowy (zysk lub stratę netto) oraz jednocześnie oddziałują na poziom i strukturę jej kapitałów własnych. Zainteresowanie ze strony inwestorów informacjami o całkowitych wynikach (dochodach) jednostki było przyczyną istotnych zmian w sferze regulacyjnej w zakresie

sprawozdań finansowych. Z tego punktu widzenia można obserwować ewolucję w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości i Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej odnośnie do raportowania informacji o wynikach jednostki za dany okres.

Celem publikacji jest analiza oraz ocena zmian w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości i Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej w zakresie prezentowania informacji o całkowitych dochodach jednostki.

W publikacji posłużono się analizą aktów prawnych oraz analizą polskiej i zagranicznej literatury z zakresu rachunkowości międzynarodowej. Zastosowano również analizę wybranych przypadków oraz danych empirycznych, a także odniesiono się do opublikowanych wyników badań dotyczących prezentacji i użyteczności informacji o całkowitych dochodach jednostki.

1. Koncepcja całkowitych dochodów jednostki gospodarczej

Jednym z elementów sprawozdania finansowego sporządzanego zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości i Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSR/MSSF) jest sprawozdanie z całkowitych dochodów jednostki.

Sprawozdanie to jest wynikiem przyjęcia nowej koncepcji prezentowania informacji o wyniku całościowym – całkowitym dochodzie, a nie tylko wyniku finansowym netto [Wszelaki, 2010, s. 315-118]. Rezultatem nowego podejścia było wprowadzenie zmian do MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”, dotyczących zakresu i elementów składowych tego sprawozdania. MSR 1 w nowej wersji obowiązuje od 1 stycznia 2009 r.; jest on efektem wspólnych uzgodnień organów IASB¹ i FASB² dotyczących uwzględniania potrzeb informacyjnych inwestorów oraz innych „dostawców” kapitału.

Punktem wyjścia w charakterystyce sprawozdania z całkowitych dochodów jest rozumienie kategorii „dochody”.

---

¹ International Accounting Standards Board (Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości) – organ zajmujący się opracowywaniem MSSF.

² Financial Accounting Standards Board (Rada Standardów Rachunkowości Finansowej) – organ działający w USA zajmujący się tworzeniem standardów rachunkowości nazwanych Ogólnie Akceptowanymi Zasadami Rachunkowości (Generally Accepted Accounting Principles – US GAAP).

W literaturze przedmiotu wskazywane są trzy typy dochodów:

- dochody, które są wynikiem sprzedaży produktów i towarów w ramach zrealizowanego cyklu operacyjnego w działalności gospodarczej; podstawą takiego podejścia jest koncepcja zrealizowanych przychodów,
- dochody, które nie są efektem zakończonego cyklu operacyjnego, ale mogą być zidentyfikowane, wiarygodnie oszacowane i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich osiągnięcia; ich oszacowanie następuje według określenia stopnia zaawansowania w produkcji (koncepcja stopnia zaawansowania w produkcji),
- dochody, które są rezultatem wyceny aktywów i zobowiązań według parametru wartości godziwej, obciążone subiektywnymi ocenami (koncepcja wartości godziwej) [Ferraro, 2011, s. 1325].

W ramach pojęcia „całkowite dochody” mieści się tradycyjnie rozumiany wynik finansowy netto oraz inne całkowite dochody, a więc przychody i koszty kapitałowe, które nie zostały uwzględnione w rachunku zysków i strat, a powodują zmiany w wartości innych składników kapitałów własnych.

Takie zmiany można wyrazić za pomocą następującego wzoru [Strojek-Filus, 2013c]:

$$KW(ko) - KW(po) = \Delta KW = CD(o),$$

gdzie:

KW(ko) – kapitał własny na koniec okresu,

KW(po) – kapitał własny na początek okresu,

ΔKW – zmiana w kapitałach własnych,

CD(o) – wynik finansowy okresu (całkowity dochód okresu).

$KW(ko) > KW(po)$ – oznacza to zysk, natomiast jeśli $KW(ko) < KW(po)$ – oznacza stratę.

Mogą jednak wystąpić również inne zmiany w obrębie pozycji kapitałów własnych, które nie są konsekwencją zmian w całkowitych dochodach, a składają się na ΔKW . Są to przede wszystkim zmiany z tytułu rozliczeń z właścicielami – udziałowcami

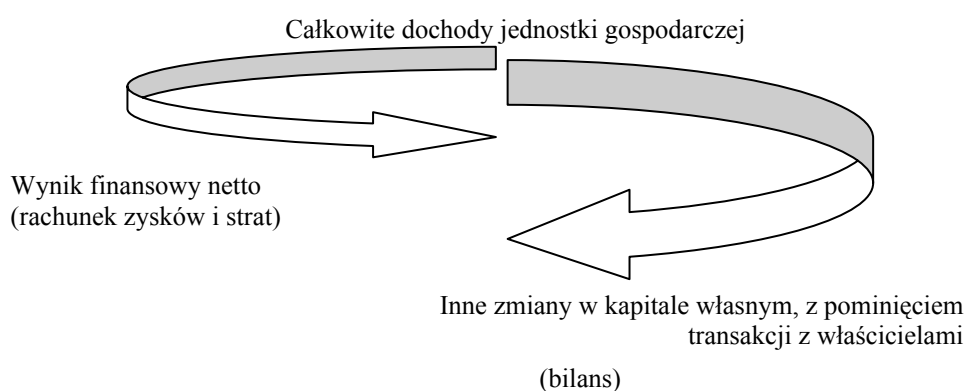
$$KW(ko) - KW(po) \pm ZKW = CD(o),$$

gdzie :

ZKW – zmiany dotyczące rozliczeń właścicielskich lub są konsekwencją podziału wyniku finansowego z poprzednich okresów, niestanowiącego przesunięcia pomiędzy pozycjami kapitału własnego.

Przyjęcie jako rezultatu działalności jednostki całkowitego dochodu opiera się na koncepcji zwanej rachunkiem czystej nadwyżki (*clean sur plus*) [Bek-Gaik, 2013, s. 23]. Według niej wszystkie zmiany w kapitale własnym, które nie są wynikiem transakcji (rozliczeń) jednostki gospodarczej z jej właścicielami – udziałowcami, należy traktować jako jej wyniki, czyli całkowite dochody. Uzupełnieniem koncepcji rachunku czystej nadwyżki jest koncepcja rachunku zaciemnionej nadwyżki (*dirty surplus accounting*), wedle której pewne zmiany w aktywach netto, inne niż spowodowane rozliczeniami z udziałowcami, są ujmowane bezpośrednio w kapitale własnym w bilansie, z pominięciem ich w rachunku zysków i strat [Grabiński, 2012a].

Strukturę całkowitych dochodów prezentuje rys. 1.

Rys. 1. Struktura całkowitych dochodów jednostki gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne.

Pozostałe całkowite dochody są zdefiniowane w MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” i oznaczają pozycje dochodów i kosztów (w tym korekty z tytułu przeklasyfikowania), które nie zostały ujęte w wyniku finansowym. Dochód całkowity to z kolei zmiana w poziomie aktywów netto jednostki gospodarczej w ciągu okresu, wynikająca z przeprowadzonych transakcji oraz innych zdarzeń, które nie są wynikiem rozliczeń z właścicielami tej jednostki [Dehning i Ratliff, 2004, cyt. za Grabiński, 2012b].

Wprowadzenie kategorii całkowitego dochodu do sprawozdania finansowego w przeszłości budziło i nadal budzi wiele wątpliwości. Sprawozdanie z całkowitych dochodów miało na celu prezentację, obok informacji o zysku lub stracie netto, również innych elementów wynikowych, które wchodzą w zakres całkowitych dochodów jednostki. W założeniach przyjęcie takiego rozwiązania miało pozwolić użytkownikowi na pełniejszą i bardziej szczegółową analizę sytuacji finansowej jednostki, szczególnie pod kątem rentowności.

Nasuwa się jednak pytanie, która wielkość: zysk/ strata netto czy dochód całkowity lepiej odzwierciedla rentowność jednostki. Warto pamiętać, że przyjęcie koncepcji całkowitego dochodu w sprawozdaniu jest rezultatem zastosowania w szerokim zakresie parametru wartości godziwej do wyceny składników majątku. Wartość godziwa jest – sama w sobie – wielkością kontrowersyjną, zwłaszcza w przypadku braku aktywnego rynku na dany składnik aktywów. Wydaje się uzasadniona opinia, zgodnie z którą wszystkie zagrożenia związane ze stosowaniem na taką skalę wartości godziwej stają się również zagrożeniami dotyczącymi jakości informacji o całkowitych dochodach.

Odrębnym problemem jest użyteczność decyzyjna informacji o innych całkowitych dochodach. K. Grabiński [2012b, s. 139] zauważa, że „nie jesteśmy w stanie stwierdzić, czy występowanie tej pozycji w wysokich lub niskich kwotach wnosi jakkolwiek dodatkową informację dla użytkowników”.

Krajami, które jako pierwsze wprowadziły do sfery regulacyjnej koncepcję całkowitych dochodów były Wielka Brytania (1992) oraz USA (1997). Rozwiązanie to, szczególnie w USA, spotkało się jednak z ostrą krytyką ze strony teoretyków i praktyków rachunkowości.

W różnych krajach, również w Polsce, przeprowadzono badania dotyczące innych całkowitych dochodów i całkowitego dochodu. Badania te można podzielić na trzy grupy:

- badania dotyczące wyborów jednostek odnośnie do sposobu prezentowania danych o całkowitym dochodzie,
- badania dotyczące wpływu przyjętych rozwiązań w zakresie prezentacji całkowitych dochodów (przyjętego formatu sprawozdania) na ocenę sytuacji finansowej jednostki,
- badania dotyczące wpływu wykazania innych całkowitych dochodów oraz całego dochodu jednostki na rynkową cenę akcji (udziałów) [Ferraro, 2011, s. 1316].

2. Struktura sprawozdania z całkowitych dochodów

Sprawozdanie prezentujące informacje o całkowitych dochodach jednostki nie ma narzuconego jednego tytułu. Najczęściej określa się go jako „sprawozdanie z całkowitych dochodów”, ale stosowana jest też nazwa „sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów”.

MSR 1 nie wskazuje obligatoryjnego wzoru tego sprawozdania, a jedynie wymienia i określa niezbędne informacje finansowe, które muszą być przedstawione. W tym sprawozdaniu należy wykazać całkowite dochody jednostki, czyli

tw. wyniki bilansowe, na które składają się oprócz zysku lub straty netto, inne całkowite dochody, będących konsekwencją operacji gospodarczych związanych z wyceną, których skutki odnosi się na kapitał z aktualizacji wyceny.

Zgodnie z MSR 1 jednostka ma swobodę wyboru prezentacji kosztów w tym sprawozdaniu, formy całego sprawozdania oraz sposobu prezentowania informacji o innych całkowitych dochodach.

W sprawozdaniu z całkowitych dochodów należy wykazać co najmniej następujące pozycje:

- a) przychody,
- b) koszty finansowe,
- c) udział w zyskach i stratach jednostek stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięć wycenianych zgodnie z metodą praw własności,
- d) obciążenia z tytułu podatków,
- e) łączną kwotę obejmującą sumy zysku lub straty po opodatkowaniu na działalność zaniechaną i w momencie przeszacowania do wartości godziwej,
- f) zysk lub stratę netto,
- g) każdy składnik innych całkowitych dochodów sklasyfikowanych według rodzaju,
- h) całkowite dochody ogółem.

W sprawozdaniu z całkowitych dochodów ujawnia się także informacje na temat podziału zysku lub pokrycia straty za okres sprawozdawczy w pozycjach:

- a) zysk lub strata za dany okres, które można przyporządkować do:
  - udziałów niekontrolujących (mniejszościowych) oraz
  - właścicieli jednostki dominującej,
- b) łączne całkowite dochody, które można przyporządkować do:
  - udziałów niekontrolujących (mniejszościowych) oraz
  - właścicieli jednostki dominującej.

Z przedstawionego podziału wynika wniosek, że w sprawozdaniu z całkowitych dochodów ostateczne wyniki – zysk/ strata netto oraz łączne całkowite dochody – są podzielone pomiędzy udziałowców większościowych i mniejszościowych.

Z punktu widzenia struktury dopuszczono dwie wersje tego sprawozdania. Wszystkie przychody i koszty ujęte w danym okresie prezentuje się:

- 1) w pojedynczym sprawozdaniu z całkowitych dochodów lub
- 2) w dwóch sprawozdaniach:
  - rachunku zysków i strat (dopuszcza się wariant porównawczy oraz wariant kalkulacyjny),
  - sprawozdaniu z innych całkowitych dochodów, które zaczyna się od zysku lub straty i przedstawia składniki innych całkowitych dochodów (§ 81 MSR 1).

W efekcie takiego podziału w drugim przypadku jednostki sporządzają w praktyce dwa sprawozdania. Pierwszym jest tradycyjnie rozumiany rachunek zysków i strat, który kończy się wykazaniem zysku lub straty netto, natomiast drugie sprawozdanie – z innych całkowitych dochodów – rozpoczyna się od zysku lub straty netto. Jeżeli jednostka przyjmuje wersję pojedynczego sprawozdania, inne całkowite dochody stają się kolejnym etapem w ustalaniu dochodu całkowitego. Stanowią odrębną sekcję składników całkowitego dochodu jednostki gospodarczej.

Rachunek zysków i strat może być sporządzany w dwóch wariantach: kalkulacyjnym i porównawczym.

Wariant kalkulacyjny sporządzania rachunku zysków i strat opiera się na prezentacji informacji o kosztach w układzie funkcjonalnym. W ramach kosztów działalności operacyjnej wykazywane są elementy tzw. kosztu własnego produktów, czyli koszt sprzedanych produktów, koszty zarządu i koszty sprzedaży. W przypadku wariantu porównawczego należy wykazać koszty według rodzaju, które są korygowane o tzw. zmianę stanu produktów.

Tabela 1 prezentuje przykładowe sprawozdanie z całkowitych dochodów w wariantcie kalkulacyjnym.

Tabela 1. Przykładowe sprawozdanie z całkowitych dochodów

Przychody ze sprzedaży
Koszty sprzedanej produkcji, towarów, usług
Inne przychody
Koszty administracyjne (zarządu)
Koszty sprzedaży
Inne koszty operacyjne
Koszty finansowe
Zyski z tytułu udziałów w spółkach stowarzyszonych
Zysk/ strata przed opodatkowaniem
Podatek dochodowy
Zysk/ strata za rok z działalności kontynuowanej
Strata za rok z działalności niekontynuowanej
ZYSK/ STRATA NETTO ZA ROK
Inne elementy dochodu całościowego
Inne elementy zysku całościowego za rok po opodatkowaniu
CAŁKOWITY DOCHÓD NETTO ZA ROK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSR.

Pozycja „Koszty sprzedanej produkcji, towarów, usług” określana jest również jako „Koszt własny sprzedaży”, na którą składają się:

- koszt wytworzenia sprzedanych produktów, usług,

- wartość sprzedanych towarów,
- wartość sprzedanych materiałów³.

Badania przeprowadzone przez O. Ferraro [2011] dowodzą, że zdecydowana większość badanych spółek we Włoszech przyjęła wersję dwóch sprawozdań finansowych (86%). Autorka krytycznie ocenia zestawienie w jednym miejscu zysku lub straty netto oraz składników innych całkowitych dochodów. Z badań przeprowadzonych w Polsce przez E. Walińską i B. Bek-Gaik [2011, s. 325-341], A. Szychtę [2011, s. 81-108] oraz E. Winnicką [2013] również wynika podobny wniosek. Badania były przeprowadzane na spółkach notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie za 2009 r. (badania E. Walińskiej i B. Bek-Gaik), a ich kontynuacją były badania za 2011 r. (E. Winnicka). A. Szychta objęła badaniami 20 spółek WIG20 za lata 2009 i 2010 na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych.

3. Prezentacja innych całkowitych dochodów

Cechą charakterystyczną innych całkowitych dochodów jest to, że stanowią one niezrealizowane z punktu widzenia dnia bilansowego zyski i straty jednostki gospodarczej.

Jako przykłady innych całkowitych dochodów można wskazać:

- zyski lub straty z przeszacowania środków trwałych (MSR 16 „Rzeczowe aktywa trwałe”),
- zyski lub straty z przeszacowania wartości niematerialnych (MSR 38 „Wartości niematerialne”),
- zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji raportów finansowych jednostki działającej za granicą (MSR 21 „Skutki zmian kursów wymiany walut obcych”),
- zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży (MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”),
- efektywną część zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych (MSR 39 „Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena”),
- zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń pracowniczych (§ 93 MSR 19 „Świadczenia pracownicze”) [Strojek-Filus, 2013c, s. 14-15].

---

³ W polskiej literaturze przedmiotu, odnoszącej się do rachunku kosztów i wyników, przez koszt własny sprzedaży rozumie się sumę następujących kosztów: kosztu wytworzenia sprzedanych produktów, kosztów ogólnych zarządu i kosztów sprzedaży.

Zgodnie z MSR 1 do okoliczności powstawania przychodów i kosztów kapitałowych należą m.in. odpisy aktualizujące wartość należności, składników zapasów, rzeczowych aktywów trwałych, wraz z odpisami odwróconymi. Istotnymi przyczynami są również tworzone rezerwy restrukturyzacyjne i ich rozwiązania oraz działalność zaniechana. Przypadek 1 prezentuje powstanie przychodów i kosztów kapitałowych.

Przypadek 1

Jednostka nabyła 1 lutego 2014 r. nieruchomość inwestycyjną za cenę 3 000 000 zł. Umorzenie wyliczone na 31.12.2014 r. wynosi 80 000 zł.

Wartość rynkową na 31.12.2014 r. ustalono na 3 300 000 zł. Zarząd zlecił również przeprowadzenie wyceny przez niezależnego rzeczoznawcę majątkowego, który wycenił nieruchomość na kwotę 3 400 000 zł.

MSR 40 „Nieruchomości inwestycyjne” określa metody (modele) wyceny nieruchomości inwestycyjnych, dopuszczając model ceny nabycia (kosztu historycznego) oraz model wartości godziwej [MSR 16].

W przypadku wyceny za pomocą wartości godziwej należy w pierwszej kolejności kierować się ceną rynkową. Jeżeli jednostka nie dysponuje danymi z aktywnego rynku, powinna wziąć pod uwagę informacje z dodatkowych źródeł (§ 46 MSR 40 „Nieruchomości inwestycyjne”):

- a) aktualne ceny występujące na aktywnym rynku nieruchomości o innym charakterze, będących w innym stanie i inaczej zlokalizowanych (lub będących przedmiotem umów leasingu lub innych umów o odmiennych warunkach – po dokonaniu korekty uwzględniającej istnienie tych różnic),
- b) niedawne ceny z mniej aktywnego rynku, po skorygowaniu ich o wszelkie zmiany warunków ekonomicznych, które nastąpiły od czasu przeprowadzenia analizowanych transakcji zawartych w tych cenach oraz
- c) projekcje zdyskontowanego przepływu środków pieniężnych oparte na wiarygodnych szacunkach przyszłych przepływów środków pieniężnych.

Regulacje MSR/MSSF dopuszczają dla środków trwałych wycenę według modelu wartości przeszacowanej do wartości godziwej. Skutki przeszacowania powyżej ceny nabycia (kosztu historycznego) są odnoszone na kapitał z aktualizacji wyceny. Z punktu widzenia wartości bilansowej jednostki nastąpi w tym przypadku zwiększenie wartości kapitałów własnych, ale nie poprzez wynik finansowy.

Przypadek 2

Wariant 1. Wycena zgodna z zasadami przyjętymi dla środków trwałych.

Wartość bilansowa nieruchomości = 3 000 000 zł – 80 000 zł = 2 920 000 zł.

Wariant 2. Wycena według wartości godziwej – ustalonej ceny rynkowej.

Wartość bilansowa nieruchomości = 3 000 000 zł + 300 000 zł = 3 300 000 zł.

W przypadku istnienia aktywnego rynku, wyceny rzeczoznawców nie są brane pod uwagę.

Podwyższenie wartości nastąpi poprzez zwiększenie kapitału z aktualizacji wyceny.

Wyniki wariantów 1 i 2 zebrano w tab. 2.

Tabela 2. Zestawienia wyników dotyczących przyjętych wariantów wyceny

Wariant	Wartość bilansowa nieruchomości	Wynik finansowy roku obrotowego 2013	Kapitał z aktualizacji wyceny
Wariant 1	2 920 000	-80 000	-
Wariant 2	3 300 000	-	+ 300 000

Źródło: Opracowanie własne.

Z punktu widzenia relacji pomiędzy elementami całkowitych dochodów powstaje pytanie, jaki jest wpływ pozostałych całkowitych dochodów na zysk lub stratę netto.

Z badań przeprowadzonych na 160 przedsiębiorstwach notowanych na Włoskiej Giełdzie Papierów Wartościowych (*Italian Stock Exchange*), sporządzających sprawozdanie z całkowitych dochodów według MSR/MSSF za 2009 r. [Ferraro, 2011, s. 1322-1325], wynika, że wpływ pozostałych zysków na wynik netto jest zróżnicowany, co pokazuje tab. 3. Największy wpływ można zauważyć pod względem redukcji zysku oraz wzrostu zysku, jednak wpływ pozytywny i negatywny jest zbliżony (70 i 66 przypadków).

Tabela 3. Wpływ pozostałych całkowitych dochodów na zysk netto

	Ilość jednostek	Razem jednostki
Negatywny wpływ	-	70
Z zysku do straty	1	-
Redukcja zysku	42	-
Wzrost straty	27	-
Bez wpływu	24	24
Pozytywny wpływ	-	66
Ze straty do zysku	3	-
Wzrost zysku	41	-
Zmniejszenie straty	22	-
Razem	-	160

Źródło: Ferraro [2011, s. 1323, cyt. za: Strojek-Filus, 2012, s. 150].

Z badań przeprowadzonych przez A. Szychtę [2012] wynika, że spółki stosują zróżnicowane nazewnictwo w celu określenia tych samych składników innych całkowitych dochodów. Może to znacząco utrudniać porównywanie danych sprawozdawczych. Również sposób prezentacji jest zróżnicowany, a przy tym tylko połowa badanych spółek zamieściła noty dotyczące składników innych całkowitych dochodów. Powyższe wnioski wskazują na utrudnioną interpretację danych dotyczących tej części sprawozdania z całkowitych dochodów.

Najczęściej ujawnianymi pozycjami dotyczącymi innych całkowitych dochodów były [Winnicka, 2013]:

- różnice kursowe z przeliczenia jednostek zależnych (78,95% w 2009 r. i 84,21% w 2011 r.),
- zabezpieczenia przepływów pieniężnych (68,42% w 2009 r. i 78,95% w 2011 r.),
- podatek odroczony z tytułu innych całkowitych dochodów (68,42% w 2009 r. i 26,32% w 2011 r.),
- wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży (42,11% w 2009 r. i 42,11% w 2011 r.),
- pozostałe całkowite dochody (26,32% w 2009 r. i 15,79% w 2011 r.).

Najrzadziej były wykazywane inne całkowite dochody z tytułu:

- strat aktuarialnych dotyczących świadczeń pracowniczych (0% w 2009 r. i 5,26% w 2011 r.),
- wyceny nieruchomości do wartości godziwych (0% w 2009 r. i 5,26% w 2011 r.),
- zmiany wartości godziwej papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży (5,26% w 2009 2011 r.).

W czerwcu 2011 r. wprowadzono do MSR 1 zmianę, obowiązującą od 1 lipca 2012 r., dotyczącą sposobu prezentacji innych całkowitych dochodów. Zgodnie z nią należy dokonać klasyfikacji składników innych całkowitych dochodów na dwie grupy:

1. Inne całkowite dochody, które w następnych okresach zostaną przeniesione do rachunku zysków i strat.
2. Inne całkowite dochody, które nie mogą stanowić elementów rachunku zysków i strat.

Przyjęcie takiego rozwiązania jest uzasadnione potrzebą powiązania niektórych innych składników całkowitych dochodów z rachunkiem zysków i strat w przypadku, gdy będą one w przyszłości „przesunięte” do tej części sprawozdania [Kumor, 2013]. Taka prezentacja informacji miała w założeniach zwiększyć przejrzystość informacji o wyniku całościowym oraz ułatwić ich porównywanie. Miała również ułatwić powiązanie całkowitych dochodów z przyszłymi przepływami pieniężnymi.

W przypadku 3 przedstawiono korekty z tytułu przeklasyfikowania składników całkowitych dochodów.

Przypadek 3

Jednostka posiada według ksiąg rachunkowych aktywa finansowe o wartości według ceny nabycia 20 000 zł, nabyte w 2013 r. Aktywa są zakwalifikowane jako dostępne do sprzedaży. Wartość godziwa tych aktywów na 31.12.2013 r. wynosiła 26 000 zł, natomiast na kolejny dzień bilansowy 24 000 zł.

Według § 55b MSR 39 zyski lub straty wynikające z wyceny składnika aktywów finansowych, zaliczonego jako dostępny do sprzedaży, należy wykazać bezpośrednio w kapitale własnym z uwzględnieniem zestawienia zmian w kapitale własnym do momentu wyłączenia go ze sprawozdania z sytuacji finansowej. W sytuacji jego wyłączenia skumulowane zyski lub straty z tytułu wyceny, wykazane w kapitale własnym (kapitał z aktualizacji wyceny lub jako odrębna pozycja kapitałów własnych), trzeba ująć w rachunku zysków i strat oraz odpowiednio skorygować kapitał z aktualizacji wyceny (lub odrębną pozycję).

Wzrost wartości (o 6 000 zł) i jej zmniejszenie (o 2 000 zł) są ujmowane w pozycji „kapitał z aktualizacji wyceny”. W przypadku zbycia aktywów finansowych skumulowany zysk 4 000 zł musi być wprowadzony jako przychody do rachunku zysków i strat. O tę wartość należy skorygować odpowiednią pozycję innych całkowitych dochodów.

W związku z nowelizacją MSR 1 w zakresie prezentacji innych całkowitych dochodów schemat sprawozdania z rachunku zysków i strat oraz innych całkowitych dochodów powinien przyjąć następujący układ (tab. 4).

Tabela 4. Układ znowelizowanego sprawozdania z całkowitych dochodów

Pozycja sprawozdania	Wartość
Rachunek zysków i strat	
Przychody	
Koszty	
Zysk lub strata netto	
<i>Składniki innych całkowitych dochodów, które nie zostaną przeklasyfikowane na zyski lub straty w rachunku zysków i strat</i>	
<i>Składniki innych całkowitych dochodów, które zostaną przeklasyfikowane na zyski lub straty w rachunku zysków i strat po spełnieniu określonych warunków</i>	
Całkowite dochody netto	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSR.

Typowymi pozycjami innych całkowitych dochodów, które są przekwalifikowane do zysków i strat są pozycje z tytułu instrumentów zabezpieczających oraz podatek odroczoney.

4. Zalety i wady koncepcji całkowitego dochodu w sprawozdaniu finansowym

Podstawową zaletą sprawozdania z całkowitych dochodów jest jego zwiększony – w stosunku do tradycyjnego rachunku zysków i strat – zakres informacyjny. Dzięki wykazaniu przychodów i kosztów kapitałowych pominiętych w rachunku zysków i strat można ocenić działania jednostki przeprowadzone w roku obrotowym, skutkujące innymi całkowitymi dochodami, które mogą w następnych okresach stać się elementami wyniku finansowego netto. Informacje o innych całkowitych dochodach pozwalają również lepiej zinterpretować skutki zmian w kapitale własnym jednostki z punktu widzenia jej bilansowej wartości. W szczególności odnosi się to do kapitału z aktualizacji wyceny.

Do zalet tego rozwiązania można również zaliczyć większą, niż przed jego wprowadzeniem, możliwość określenia przyszłych zysków ekonomicznych wynikających z posiadania określonych składników aktywów [Winnicka, 2013]. W wyniku całkowitym należy również uwzględnić wszystkie źródła tworzenia wartości w jednostce. Konieczność wykazania dodatkowych źródeł motywuje zarząd jednostki do uwzględniania czynników, które na nie wpływają [Chambers et al., 2007, s. 561, cyt. za: Winnicka, 2013]. W efekcie jest to dla menedżerów kolejny instrument polityki rachunkowości, za pomocą którego mogą kształtować poziom i strukturę kapitałów własnych.

MSR 1 nie narzuca precyzyjnego nazewnictwa dla określonych rodzajów innych całkowitych dochodów (z określonych tytułów), co stanowi poważne utrudnienie w czytaniu i interpretowaniu danych z raportów finansowych różnych jednostek, gdyż te same typy innych całkowitych dochodów mogą (i jak wynika z przytoczonych badań – nazywają się) w różny sposób. Taka praktyka znacząco może utrudniać porównywanie danych.

Kolejną wadą przyjętego rozwiązania jest brak spójności pomiędzy prezentacją pozycji innych całkowitych dochodów i ich „reprezentacją” w kapitałach własnych sprawozdania z sytuacji finansowej. W tym zakresie również dopuszczona jest dowolność wyodrębniania i nazywania elementów kapitałów własnych.

Koncepcja całkowitych dochodów, ujęta w sprawozdaniu finansowym, jest związana z przyjęciem w większym zakresie parametru wartości godziwej, ze wszystkimi zagrożeniami, jakie są związane z tym parametrem. Wartość rynkową może cechować duża zmienność, co przy długim okresie ekonomicznej użyteczności składników majątku może prowadzić do efektu „tymczasowości” składników kapitałów własnych, niezależnie od osiągniętego przez jednostkę wyniku finansowego netto. Ponadto należy pamiętać, że w przypadku braku funkcjonowania aktywnego rynku na dany składnik majątku, ustalenie wartości godziwej może być bardzo trudne i obciążone subiektywnymi ocenami, przyjętymi szacunkami, uwzględniającymi interesy „wizerunkowe” jednostki w sprawozdaniu finansowym oraz partykularne interesy menedżerów [Strojek-Filus, 2013b, s. 92-97]. Zdaniem E. Winnickiej kategoria całkowitych dochodów nie jest dobrą podstawą oceny efektów zarządzania jednostką. Autorka ta zwraca uwagę na to, że na część wykazywanych w sprawozdaniu innych całkowitych dochodów menedżerowie na ogół nie mają wpływu. Ich uwzględnienie powoduje brak przejrzystości informacji o wynikach jednostki. Powstaje również problem z oceną rentowności jednostki. W kontekście tego sprawozdania potrzebne jest przededefiniowanie pojęcia rentowności jednostki gospodarczej i poszerzenie formuły jej pomiaru, uwzględniającej inne całkowite dochody. Potwierdzeniem takiego wniosku mogą być stosowane w dalszym ciągu mierniki rentowności spółek notowanych w obrocie publicznym. Na przykład w raporcie finansowym grupy Kapitałowej Polski Koncern naftowy ORLEN SA w grupie wybranych, a więc najważniejszych wskaźników odnoszących się do oceny rentowności, znalazły się następujące⁴:

Rentowność sprzedaży netto 2013, 2012, 2011

Zysk netto x 100% / przychody ze sprzedaży 0,1% 1,8% 1,9%

Rentowność kapitału własnego

(Zysk netto x 100%) / (kapitał własny – zysk netto) 0,3% 8,3% 8,1%

Z powyższego zestawienia wynika, że do oceny rentowności nie włączono wskaźników uwzględniających inne całkowite dochody. W dalszym ciągu w ocenie rentowności brany jest pod uwagę przede wszystkim zysk netto. Z przeprowadzonych badań dotyczących użyteczności informacji o innych całkowitych dochodach wynikają sprzeczne wnioski. Na przykład badania przeprowadzone w Kanadzie przez K. Kanagaretnama, R. Mathieu i M. Shehata [2009, s. 51-58] wykazały zdecydowanie silniejszy związek pomiędzy wartością całkowitych dochodów i ceną akcji (udziałów) niż w relacji zysku netto. W świetle tych badań można zatem uznać, że całkowity dochód jest lepszą miarą na rynku kapitałowym niż zysk netto.

⁴ Dane z raportu finansowego 2013 Grupy Kapitałowej Naftowy ORLEN Spółka Akcyjna.

Z badań przeprowadzonych w 16 krajach europejskich przez I. Goncharova i A. Hodgsona [2011, s. 49-58] wynika z kolei wniosek, że w ocenie inwestorów informacje o innych całkowitych dochodach są trudne do interpretacji i zaciemniają obraz sytuacji jednostki pod względem rentowności. Według autorów badań informacje o zysku lub stracie netto nie powinny być mieszane z informacjami o innych całkowitych dochodach, które na ogół nie są zrozumiałe dla użytkowników sprawozdań.

Badania przeprowadzone przez Niemiecki Instytut Akcyjny pokazały, że raporty finansowe według MSR/MSSF osiągnęły taki poziom komplikacji, szczegółowości informacji z dużym ich rozproszeniem, braku przejrzystości i porównywalności, że przeciętni (mali i średni) inwestorzy nie są już w stanie z nich korzystać [Białas, 2011, cyt. za: Strojek-Filus, 2013a, s. 41]. Czują się oni przytłoczeni nadmiarem bardzo szczegółowych informacji prezentowanych w różnych elementach sprawozdania finansowego. Większość spośród ankietowanych stwierdziła, że przestała korzystać ze sprawozdań finansowych przy podejmowaniu inwestorskich decyzji. Rozwiązania przyjęte w MSR/MSSF w zakresie sprawozdania o wynikach jednostki – sprawozdania z całkowitych dochodów – zdają się być potwierdzeniem takich wniosków.

Podsumowanie

Konsekwentnie wprowadzane w MSR/MSSF zmiany dotyczące zakresu sprawozdania finansowego wskazują jednoznacznie na podporządkowanie informacji w nich zawartych „kapitałodawcom”. Rozszerzenie wyników finansowych o dodatkowe elementy miało w założeniach służyć uszczegółowieniu informacji o kapitałach własnych jednostki, kierowanej w szczególności do inwestorów w celu ułatwienia im predykcji przyszłych wyników oraz ustalenia realnej wartości bilansowej jednostki.

Dopuszczony w MSR/MSSF poziom dowolności w prezentowaniu informacji utrudnia jednak prawidłową interpretację składników innych całkowitych dochodów oraz ocenę ich wpływu na poziom i strukturę kapitałów własnych. Jedne z podstawowych – z punktu widzenia funkcji – cech sprawozdań: przejrzystość, zrozumiałość i porównywalność, zostały w odczuciu autorki naruszone. Jednocześnie warto po raz kolejny [Strojek-Filus, 2013a] zadać pytanie, czy rzeczywiście te zmiany służą interesom inwestorów, a jeżeli tak, to którym. Prawdopodobnie głównymi beneficjentami tych zmian są najwięksi inwestorzy (koncerny, fundusze inwestycyjne, grupy kapitałowe), a to w istotnym stopniu naruszałoby funkcje przypisywane sprawozdaniom finansowym, zarówno w skali mikro-, jak i makroekonomicznej.

Literatura

- Bek-Gaik B. (2013), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów jako nowy element sprawozdania finansowego – wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 56, Szczecin.
- Białas M. (2011), *Problemy z ustalaniem wyniku finansowego w rachunku zysków i strat*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 625.
- Biuletyn MSSF, Wydanie 02/2012, lipiec 2012, www.deloitte.pl (dostęp: 24.01.2015).
- Chambers D., Linsmeier T., Shakespeare C., Sougiannis T. (2007), *An Evaluation of SFAS no. 130 Comprehensive Income Disclosures*, „Review of Accounting Studies”, Vol. 12, cyt. za: E. Winnicka, *Zmiany w MSR 1 a praktyka wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Copernican Journal of Finance&Accounting” 2013, vol. 2, iss. 1, <http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2013.012>, s. 187 (dostęp: 20.12.2014).
- Dehning B., Ratliff P. (2004), *Comprehensive Income: Evidence on the Effectiveness of FASB 130*, „The Journal of American Academy of Business”, Cambridge, March, cyt. za: K. Grabiński, *Forma i miejsce prezentacji kategorii wyników w sprawozdaniu finansowym – problemy interpretacyjne*, [w:] J. Osiatyński, red. (2012), *Stabilność system finansowego warunkiem rozwoju gospodarczego*, tom I, Wydawnictwo WsFiP, Bielsko-Biała.
- Ferraro O. (2011), *Comprehensive Income in Italy: Reporting Preferences and Its effects on Performance Indicators*, „Journal Of Modern Accounting and Auditing”, December, Vol. 7, No. 12, cyt. za: M. Strojek-Filus (2013), *The Importance of Other Comprehensive Income for Managers in a Production Entity*, „Management Systems in Production Engineering”, No. 1(9).
- Goncharov I., Hodgson A (2011)., *Measuring and Reporting Income in Europe*, „Journal of International Accounting Research”, Vol. 10 (1).
- Grabiński K. (2012a), *Sprawozdanie z zysku całkowitego a bieżący zysk operacyjny – użyteczność decyzyjna w świetle badań naukowych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 66(122), cyt. za: B. Bek-Gaik (2013), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów jako nowy element sprawozdania finansowego – wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 760.
- Grabiński K. (2012b), *Forma i miejsce prezentacji kategorii wyników w sprawozdaniu finansowym – problemy interpretacyjne*, [w:] J. Osiatyński, red., *Stabilność system finansowego warunkiem rozwoju gospodarczego*, tom I, Wydawnictwo WsFiP, Bielsko-Biała.
- IFRS, www.ifrs.org (dostęp: 20.01.2015).
- Kanagaretnam K., Mathieu R., Shehata M. (2009), *Usefulness of Comprehensive Income Reporting in Canada*, „Journal of Accounting and Public Policy”, Vol. 28.
- Kumor I. (2013), *Wartość informacyjna sprawozdania z zysku lub straty i innych całkowitych dochodów*, [w:] B. Micherda, M. Andrzejewski, red., *Sprawozdawczość i rewizja finansowa. Problemy kwantyfikacji wartości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków.

- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (2013), SKwP.
- Piosik A., Strojek-Filus M. (2013), *Instrumenty kształtujące wyniki grupy kapitałowej*, [w:] A. Piosik, red., *Kształtowanie zysków podmiotów sprawozdawczych w Polsce. MSR/MSSF a ustawa o rachunkowości*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Strojek-Filus M. (2012), *Szczególne transakcje kształtujące wartość zysków całkowitych w jednostkach grupy kapitałowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse, Rynki, Ubezpieczenia”, nr 55, Szczecin.
- Strojek-Filus M. (2013a), *Pomiar użyteczności decyzyjnej informacji finansowej*, [w:] A. Piosik, red., *Kształtowanie zysków podmiotów sprawozdawczych w Polsce. MSR/MSSF a ustawa o rachunkowości*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Strojek-Filus M. (2013b), *Determinanty oraz skutki wynikowo-bilansowe identyfikacji i rozliczania wartości firmy w grupie kapitałowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice.
- Strojek-Filus M. (2013c), *The Importance of Other Comprehensive Income for Managers in a Production Entity*, „Management Systems in Production Engineering”, nr 1(9).
- Szychta A. (2011), *Wynik całościowy w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych*, [w:] I. Sobańska, M. Turzyński, red., *Rachunkowość, audyt i kontrola w zarządzaniu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Walińska E., Bek-Gaik B. (2011), *Sprawozdanie z całkowitych dochodów w praktyce polskich spółek giełdowych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 62(118), SKwP, Warszawa.
- Winnicka E. (2013), *Zmiany w MSR 1 a praktyka wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Copernican Journal of Finance & Accounting”, vol. 2, <http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2013.012> (dostęp: 20.12.2014).
- Wszelaki A. (2010), *Zasady sporządzania sprawozdania finansowego banku w świetle założeń koncepcyjnych Międzynarodowych standardów Rachunkowości*, [w:] B. Micherda, red., *Perspektywy rozwoju rachunkowości, analizy i rewizji finansowej w teorii i praktyce*, „Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 14, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków.

VALUATION AND PRESENTATION OF FINANCIAL RESULTS IN COMPREHENSIVE INCOME REPORT

Summary: One of the main parameters of the evaluation of financial position of entity is the level of total comprehensive income reported in financial reports. The conception of comprehensive income was introduced to international standards of financial reports and the result of this idea is statement of comprehensive income of entity. This solution has good points, but there are also negative effects, particularly concerned with difficult interpretation of dates about the other comprehensive income in respect of profitability. The study contains an overview of structure of comprehensive income statement and its consequences.

Keywords: comprehensive income statement, other comprehensive income, fair value.